AZƏRBAYCAN QİYMƏTLƏNDİRİCİLƏR PALATASI

XİDMƏTLƏRİN QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ METODOLOGİYASI

Metodiki tövsiyə

“Qiymətləndirmə fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 20.2.6-cı maddəsi əsasında

Bakı 2026

MÜNDƏRİCAT

1. Ümumi müddəalar
2. Qiymətləndirilən obyekt: üç variant
3. Qiymətləndirmə bazası: qiymət və dəyər ayrımı
4. Xidmətin spesifikasiyası
5. Müqayisə yanaşması
6. Xərc yanaşması
7. Gəlir yanaşması
8. Tənzimlənən qiymətlər və tariflər
9. Dövlət satınalmalarında ehtimal olunan qiymət
10. Xüsusi hallar
11. Nəticələrin uzlaşdırılması
12. Hesabatda məcburi açıqlamalar
13. Ən çox rast gəlinən 20 səhv
Əlavə A. Xidmətin spesifikasiya kartı
Əlavə B. Müqayisə cədvəlinin nümunəvi forması
Əlavə C. Xərc yanaşması üzrə kalkulyasiya forması
Əlavə D. Mənbələrin qeydiyyatı forması
Əlavə E. Yoxlama siyahısı

1. Ümumi müddəalar

1.1. Məqsəd və status

Bu Metodologiya Azərbaycan Qiymətləndiricilər Palatasının üzvləri tərəfindən xidmətlərin qiymətləndirilməsi üzrə hazırlanan hesabatların AQP Qiymətləndirmə Standartlarına və beynəlxalq tələblərə uyğunluğunu təmin etmək məqsədilə hazırlanmışdır.

Sənəd Qanunun 20.2.6-cı maddəsinə əsasən Rəyasət Heyəti tərəfindən qəbul edilən metodiki tövsiyədir və AQP QS 18-in tətbiqi qaydasını açır.

1.2. Bu istiqamətin konseptual fərqi

Qiymətləndirmənin bütün digər istiqamətlərində qiymətləndirmə obyekti əmlakdır — mövcud olan, sahiblik edilən və ötürülə bilən aktiv. Xidmətlərdə isə belə obyekt yoxdur: xidmət göstərilmə anında istehlak olunur, saxlanmır və ötürülmür.

Buna görə bu istiqamətdə qiymətləndirilən kəmiyyət bir qayda olaraq aktivin dəyəri deyil, xidmətin qiymətidir. Bu fərq sənəd boyu ardıcıl saxlanılır və hesabatda açıq göstərilir.

Beynəlxalq çərçivə: Beynəlxalq Qiymətləndirmə Standartlarında xidmətlərin qiymətləndirilməsi üzrə aktiv standartı yoxdur — bu istiqamət milli tənzimləmənin predmetidir. Buna görə bu Metodologiya bioloji aktivlər və təbii sərvətlər üzrə sənədlərlə eyni statusdadır: beynəlxalq standartın mexanikasını açmır, özü metodoloji mənbədir.

1.3. Tətbiq sahələri

Sahə	Qiymətləndirilən	Bölmə
Dövlət satınalmaları	Ehtimal olunan qiymət	9
Tənzimlənən qiymətlər və tariflər	Əsaslandırılmış tarif	8
Əlaqəli tərəflər arasında əməliyyatlar	Xidmətin bazar qiyməti	10.1
Konsessiya və dövlət-özəl tərəfdaşlıq	Xidmət haqqı və ya onun komponentləri	10.2
Zərərin müəyyən edilməsi	Bərpa və digər xidmətlərin dəyəri	10.4, AQP QS 17
Müqavilə mübahisələri	Faktiki göstərilmiş xidmətin bazar qiyməti	5, 6
Müəssisənin qiymətləndirilməsi	Xidmət müqavilələrinin şərtlərinin bazar səviyyəsi	AQP QS 13 ilə
İcarə və istifadə haqları	Xidmət komponenti ayrılmaqla	10.3

1.4. Əsas normativ istinadlar

- “Qiymətləndirmə fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (8 dekabr 2023-cü il)
- “Tənzimlənən qiymətlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu
- “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu

- Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi — xidmət göstərilməsi və podrat müqavilələri
- Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi — bazar qiyməti və qiymətlərin müəyyən edilməsi qaydaları
- "Dövlət-özəl tərəfdaşlığı haqqında" və konsessiya sahəsində qanunvericilik
- AQP Qiymətləndirmə Standartları (AQP QS 1–4, 13, 14, 15, 17, 18, 24, 25)

Qanunvericilik əlaqəsi: "Tənzimlənən qiymətlər haqqında" Qanunun 1-ci maddəsi (18.03.2025-ci il redaksiyasında) "Qiymətləndirmə fəaliyyəti haqqında" Qanunu tənzimlənən qiymətlər qanunvericiliyinin tərkibinə daxil edir. "Dövlət satınalmaları haqqında" Qanunun 19.2-ci maddəsi isə ehtimal olunan qiymətin müəyyən edilməsi üçün peşəkar qiymətləndiricilərin cəlb edilməsinə imkan verir. Bu iki norma qiymətləndiricinin bu sahədəki rolunun hüquqi əsasını təşkil edir və hesabatda istinad edilir.

2. Qiymətləndirilən obyekt: üç variant

"Xidmətin qiymətləndirilməsi" ifadəsi üç fərqli tapşırığı bildirə bilər. Hansının nəzərdə tutulduğu işin əhatə dairəsində razılaşdırılır və hesabatın birinci səhifəsində göstərilir.

Variant	Qiymətləndirilən	Tətbiq edilən sənəd
A. Xidmətin özü	Konkret xidmətin və ya xidmət paketinin qiyməti	Bu Metodologiya
B. Xidmət müqaviləsindən irəli gələn hüquq və ya öhdəlik	Müqavilə şərtlərinin bazar səviyyəsindən fərqinin cari dəyəri	AQP QS 14 (hüquq) və ya AQP QS 15 (öhdəlik), bu Metodologiya bazar səviyyəsini verir
C. Xidmət göstərən müəssisə	Fəaliyyətin bütövlükdə dəyəri	AQP QS 13 və müəssisələr üzrə Metodologiya

Ən çox rast gəlinən qarışıqlıq: Sifarişçi «xidmətin qiymətləndirilməsi» dedikdə çox vaxt B variantını — mövcud müqavilənin şərtlərinin bazar səviyyəsinə uyğunluğunu — nəzərdə tutur. Bu, A variantından fərqli tapşırıqdır: burada əvvəlcə bazar qiyməti müəyyən edilir (bu Metodologiya), sonra müqavilə şərtləri ilə fərq hesablanır və cari dəyərə gətirilir (AQP QS 14/15). İkisinin qarışdırılması nəticənin yanlış şərh edilməsinə səbəb olur.

2.1. A variantının alt növləri

Alt növ	Məzmunu	Tipik istifadə
Birdəfəlik xidmətin qiyməti	Müəyyən həcmdə və müddətdə göstəriləcək xidmət	Satınalma, mübahisə, zərər
Vahid qiyməti	Bir vahid xidmətin qiyməti (saat, kilometr, kvadratmetr, əməliyyat)	Uzunmüddətli müqavilələr, tariflər
Dövri xidmət haqqı	Aylıq və ya illik abunə haqqı	İstismar, mühafizə, texniki xidmət
Tarif	Tənzimlənən və ya təsdiq edilən qiymət	8-ci bölmə

3. Qiymətləndirmə bazası: qiymət və dəyər ayrımı

3.1. İki fərqli kəmiyyət

AQP QS 3-də dəyər bazaları ilə qanunvericilikdən irəli gələn qiymət anlayışları ayrılır. Bu istiqamətdə həmin ayrım praktik əhəmiyyət daşıyır.

Anlayış	Məzmunu	Nə vaxt tətbiq edilir
Bazar qiyməti	Oxşar xidmətin müqayisə edilə bilən şəraitdə formalaşan qiyməti	Ən geniş tətbiq, A variantının əsas bazası
Ehtimal olunan qiymət	Satınalma proseduruna başlamaq üçün müəyyən edilən qiymət	Dövlət satınalmaları (9-cu bölmə)
Əsaslandırılmış tarif	Xərclər və normativ mənfəət əsasında hesablanmış tənzimlənən qiymət	Tənzimlənən sahələr (8-ci bölmə)
Xidmətin bazar dəyəri	Müqavilə hüququnun və ya öhdəliyinin dəyəri	B variantı, AQP QS 14/15 ilə

Adlandırma qaydası: Nəticə hansı anlayışa aiddirsə, elə də adlandırılır. Bazar qiyməti hesablanıbsa, nəticə “bazar dəyəri” kimi təqdim edilməməlidir və əksinə. Bu, sadə, lakin bu sahədə ən çox pozulan qaydadır və hesabatın hüquqi istifadəsinə birbaşa təsir edir.

3.2. Vergi baxımından bazar qiyməti

Vergi Məcəlləsi bazar qiymətinin müəyyən edilməsi üçün öz qaydalarını nəzərdə tutur. Tapşırıq vergi məqsədləri üçün yerinə yetirilirsə, hesabatda göstərilir: hansı qaydaların tətbiq edildiyi, qiymətləndirmə metodologiyası ilə vergi qaydaları arasındakı fərqlər, nəticənin hansı məqsəd üçün istifadə edilə biləcəyi.

Qiymətləndirici vergi öhdəliyinin hesablanması barədə nəticə vermir — bu, vergi orqanının və mütəxəssisin səlahiyyətindədir.

3.3. Əlavə dəyər vergisi

Nəticənin ƏDV daxil, yoxsa ƏDV-siz olduğu hesabatın birinci səhifəsində göstərilir. Bu, xidmətlərdə xüsusilə vacibdir: müqayisə edilən mənbələrin bir hissəsi ƏDV daxil, digəri ƏDV-siz ola bilər və uzlaşdırılmadıqda nəticə sistematik olaraq təhrif olunur.

Bütün analoqlar eyni əsasa gətirilir. Xidmət göstərənin ƏDV ödəyicisi olub-olmaması ayrıca yoxlanılır.

4. Xidmətin spesifikasiyası

Xidmətin qiyməti onun məzmunundan asılıdır və məzmun dəqiq təsvir edilmədən qiymət müqayisə edilə bilməz. Bu bölmə bütün sonrakı hesablamaların əsasını qoyur.

4.1. Spesifikasiyanın elementləri

Element	Nə göstərilir
Xidmətin predmeti	Nə görüləcək, nəticə hansı formada təhvil veriləcək
Həcm	Kəmiyyət göstəriciləri: sahə, məsafə, sayı, saat, dövriyyə
Keyfiyyət tələbləri	Standartlar, sertifikatlar, icra üsuluna dair tələblər
Müddət və qrafik	Ümumi müddət, mərhələlər, təcililik dərəcəsi
İcra yeri və şəraiti	Coğrafiya, əlçatanlıq, iş şəraitinin çətinliyi
Materialların təminatı	Material sifarişçinin, yoxsa icraçının hesabınadır
Avadanlıq və texnika	Kimin təminatındadır, xüsusi texnika tələb olunurmu
İşçi heyəti tələbləri	İxtisas, say, sertifikatlaşdırma
Risklərin bölgüsü	Kim hansı riski daşıyır, cərimələr və zəmanətlər
Ödəniş şərtləri	Avans, mərhələli ödəniş, gecikmə müddəti
Zəmanət öhdəlikləri	Müddət və əhatə dairəsi

Spesifikasiya sifarişçidən alınır və Əlavə A-dakı formada rəsmiləşdirilir. Natamam spesifikasiya ilə iş qəbul edilirsə, buraxılmış elementlər üzrə ehtimallar açıq sadalanır.

4.2. Xidmətin qiymətini formalaşdıran amillər

Aşağıdakı amillər eyni adlı xidmətin qiymətini bir neçə dəfə dəyişə bilər və müqayisədə mütləq nəzərə alınır:

- həcm — böyük həcmdə vahid qiymət adətən aşağı olur (miqyas effekti),
- müddət — uzunmüddətli müqavilə vahid qiyməti azalda bilər,
- təcililik — qısa müddət qiyməti artırır,
- coğrafiya — uzaq və ya çətin əlçatan ərazi qiyməti artırır,
- keyfiyyət və sertifikatlaşdırma tələbləri,
- risklərin bölgüsü — icraçının üzərinə düşən risk qiymətə daxil edilir,
- ödəniş şərtləri — gecikməli ödəniş qiyməti artırır,
- bazarda rəqabətin səviyyəsi.

4.3. Nəticənin ölçü vahidi

Nəticə hansı vahidə aid olduğu göstərilməklə verilir: bütün xidmət paketinə, bir vahidə, bir aya və ya digər ölçüyə. Vahid göstərilmədən verilmiş rəqəm istifadə edilə bilmir.

Vahid qiymət verildikdə həmin qiymətin hansı həcm diapazonu üçün etibarlı olduğu göstərilir — həcm dəyişdikdə vahid qiymət də dəyişir.

5. Müqayisə yanaşması

Müqayisə yanaşması xidmətlərin qiymətləndirilməsində əsas yanaşmadır. Rəqabətli bazarı olan xidmət növləri üçün bütün hallarda tətbiq edilməlidir.

5.1. Mənbələr

Pillə	Mənbə	Qeyd
1	Baş tutmuş satınalma prosedurlarının nəticələri	Ən etibarlı, qalib qiymət və bütün təkliflər diapazonu
2	Bağlanmış müqavilələr və onların şərtləri	Sifarişçinin öz müqavilələri və ya açıq reyestrlər
3	Xidmət göstərənlərdən alınmış rəsmi qiymət təklifləri	Spesifikasiya əsasında alınmalıdır, tarixi göstərilir
4	Açıq qiymət siyahıları və tariflər	Qüvvəyəminmə tarixi və şərtləri yoxlanılır
5	Sahə birliklərinin və peşəkar qurumların göstəriciləri	Mənbə və dövr göstərilir
6	Bazar sorğusu	Yalnız digər mənbələr olmadıqda, sorğu qaydası təsvir edilir

Sənədləşdirmə tələbi: Hər mənbə üzrə qeyd edilir: mənbənin adı, əldə edilmə tarixi, qiymətin hansı spesifikasiyaya aid olduğu, ƏDV daxil olub-olmaması və məlumatın surəti. Bu, Əlavə D-dəki formada rəsmiləşdirilir. Mənbəsi göstərilməyən qiymət hesablamadan çıxarılır.

5.2. Analoqların seçimi

Analoq eyni növ xidmətə aid olmalı və spesifikasiyanın əsas elementləri üzrə müqayisə edilə bilməlidir. Minimum tələblər: ən azı üç analoq, mümkün olduqda beş və daha çox, qiymətlərin tarixi qiymətləndirmə tarixinə yaxın olmalıdır, həcm fərqi üç dəfədən çox olduqda düzəlişin etibarlılığı azalır.

Kənarlaşdırılan analoqlar və səbəbi hesabatda göstərilir. Yalnız uyğun gələn qiymətlərin seçilməsi seçmə qərəzliyi yaradır.

5.3. Düzəliş elementləri

№	Element	Qrup
1	Əməliyyatın şərtləri (müsabiqə, birbaşa müqavilə, əlaqəli tərəflər)	I — ardıcıl
2	Sövdələşmə (təklif qiymətindən müqavilə qiymətinə)	I — ardıcıl
3	Zaman (qiymət səviyyəsinin dəyişməsi)	I — ardıcıl
4	ƏDV və vergi bazasının uzlaşdırılması	I — ardıcıl
5	Valyuta və məzənnə	I — ardıcıl
6	Xidmətin həcmi (miqyas effekti)	II — müstəqil
7	Müqavilənin müddəti	II — müstəqil
8	Təcililik və icra qrafiki	II — müstəqil
9	Keyfiyyət və sertifikatlaşdırma tələbləri	II — müstəqil

№	Element	Qrup
10	İcra yeri və şəraiti	II — müstəqil
11	Materialların və avadanlığın təminatı	II — müstəqil
12	Risklərin bölgüsü və zəmanət öhdəlikləri	II — müstəqil
13	Ödəniş şərtləri	II — müstəqil

Düzəlişlərin əsaslandırılması üçün cüt müqayisə, statistik təhlil və ya xərc əsaslı hesablama tətbiq edilir, üsulun adı hər düzəliş üçün göstərilir. Bir element üzrə düzəliş 30 faizi, mütləq düzəlişlərin cəmi 50 faizi keçdikdə analoqun uyğunluğu ayrıca əsaslandırılır.

5.4. Nəticənin təqdimatı

Xidmət bazarlarında qiymət diapazonu geniş olur. Buna görə nəticə tək rəqəmlə deyil, diapazonla verilir: minimum, orta və maksimum göstərilir, seçilmiş nəticə isə diapazon daxilində əsaslandırılır.

Diapazonun genişliyi bazarın rəqabət səviyyəsinin göstəricisidir və hesabatda şərh olunur.

6. Xərc yanaşması

Xərc yanaşması müqayisə üçün bazar məlumatı olmadıqda, unikal xidmətlərdə və tənzimlənən tariflərin əsaslandırılmasında tətbiq edilir. Həmçinin müqayisə yanaşmasının nəticəsinin yoxlanılması üçün istifadə olunur.

Qiymət = Birbaşa xərclər + Dolayı xərclər + Mənfəət

6.1. Kalkulyasiyanın strukturu

Komponent	Hesablanma qaydası
Birbaşa əmək	Adam-saat × saatlıq dərəcə, ixtisas səviyyələri üzrə ayrıca
Əmək haqqından ayırmalar	Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş dərəcələrlə
Birbaşa material və sərf materialları	Kəmiyyət × cari bazar qiyməti + gətirilmə xərcləri
Avadanlıq və texnika	Maşın-saat × maşın-saatın dəyəri (amortizasiya, yanacaq, təmir, operator)
Nəqliyyat xərcləri	Məsafə və reys sayı üzrə
Subpodrat xərcləri	Faktiki və ya bazar qiyməti ilə
Xüsusi xərclər	İcazələr, sığorta, sertifikatlaşdırma, laboratoriya
Dolayı (ümumi) xərclər	Bölgü bazası göstərilməklə: birbaşa əməyə, birbaşa xərclərə və ya gəlirə görə
Mənfəət	6.3-cü bölmə
ƏDV	Daxil / xaric qərarı göstərilir

6.2. Norma-saat və vahid göstəricilər

Əmək tutumu iki üsulla müəyyən edilir: normativ sənədlər əsasında (tikinti, təmir, texniki xidmət sahələrində mövcud smeta və vaxt normativləri) və ya faktiki göstəricilər əsasında (icraçının uçotu, oxşar işlərin təcrübəsi).

Tətbiq edilən normativ bazanın adı, təsdiq edən qurum və qüvvəyəminmə tarixi hesabatda göstərilir. Köhnəlmiş normativ bazanın tətbiqi indeksləşdirmə ilə mümkündür — indeksin növü və mənbəyi göstərilir.

Saatlıq dərəcə: Birbaşa əməyin saatlıq dərəcəsi bazar əmək haqqı səviyyəsi əsasında müəyyən edilir, icraçının faktiki əmək haqqı ilə deyil. Faktiki səviyyə bazardan aşağıdırsa, bu, icraçının fərdi üstünlüyüdür və bazar qiymətinə daxil edilmir. Mənbə (əmək bazarı araşdırmaları, statistika göstəriciləri, sahə məlumatı) göstərilir.

6.3. Mənfəət norması

Mənfəət xidmətin qiymətinin ayrılmaz komponentidir və buraxılması nəticəni sistematik olaraq aşağı salır.

Norma bazar məlumatı ilə əsaslandırılır: sahə üzrə xidmət müəssisələrinin rentabellik göstəriciləri, satınalma prosedurlarında formalaşan qiymətlərlə xərclər arasındakı fərq, tənzimlənən sahələrdə təsdiq edilmiş normativ mənfəət.

Norma hansı bazaya tətbiq edildiyi göstərilir — birbaşa xərclərə, ümumi xərclərə və ya gəlirə. Baza göstərilmədən verilmiş faiz mənasızdır.

6.4. Məhdudiyyət

Xərc yanaşması icraçının xərcini hesablayın, bazarda formalaşan qiyməti deyil. Rəqabətli bazarda faktiki qiymət xərc kalkulyasiyasından həm aşağı, həm yuxarı ola bilər. Buna görə bazar məlumatı mövcud olduqda müqayisə yanaşmasına üstünlük verilir, xərc yanaşması isə yoxlama və ya əsaslandırma kimi istifadə edilir.

7. Gəlir yanaşması

Gəlir yanaşması xidmətin özünün qiymətinin müəyyən edilməsində tətbiq edilmir — xidmət gəlir yaradan aktiv deyil. Yanaşma iki halda istifadə olunur.

7.1. Xidmət müqaviləsindən irəli gələn hüquq və ya öhdəlik

$$\text{Dəyər} = \Sigma\ [(\text{Bazar qiyməti}_t - \text{Müqavilə qiməti}_t) \times \text{Həcm}_t \times (1 - \text{vergi}) \div (1 + i)^t]$$

Müqavilə qiyməti bazar səviyyəsindən aşağıdırsa, sifarişçi üçün müsbət dəyər, icraçı üçün mənfi dəyər yaranır, əksi də doğrudur. Nəticənin hansı tərəf üçün hesablandığı göstərilir.

Yoxlanılan şərtlər: müqavilənin qalıq müddəti, həcmin təminatı (minimum həcm öhdəliyi varmı), qiymətin indeksləşdirilməsi şərtləri, xitam əsasları və cərimələr, hüququn ötürülə bilənliyi.

Ötürülə bilənlik: Xidmət müqaviləsi üzrə hüquq ötürülə bilmirsə, o, bazar dəyəri daşımır və yalnız cari tərəf üçün istifadə dəyəri kimi qiymətləndirilə bilər. AQP QS 14-dəki eyni qayda tətbiq olunur.

7.2. Xidmət göstərən müəssisə

Müəssisənin bütövlükdə qiymətləndirilməsi AQP QS 13 və müəssisələr üzrə Metodologiya ilə aparılır. Bu Metodologiya həmin işdə xidmət qiymətlərinin bazar səviyyəsinin müəyyən edilməsi üçün istifadə olunur — proqnozun əsaslandırılması hissəsində.

Müəssisə qiymətləndirilərkən onun müqavilələri ayrıca əlavə edilmir — onların təsiri pul axınında artıq əksini tapır. İkiqat hesablama qadağası tətbiq edilir.

8. Tənzimlənən qiymətlər və tariflər

"Tənzimlənən qiymətlər haqqında" Qanunun 1-ci maddəsi Qiymətləndirmə Qanununu tənzimlənən qiymətlər qanunvericiliyinin tərkibinə daxil edir. Bu, qiymətləndiricinin tarif əsaslandırmasında iştirakının hüquqi əsasıdır.

8.1. Tarifin strukturu

Tarif = Əsaslandırılmış xərclər + Normativ mənfəət ÷ Xidmətin həcmi

Komponent	Məzmunu və yoxlanılan
Əməliyyat xərcləri	Texnoloji zərurətlə əsaslandırılmış, artıq və qeyri-əməliyyat xərclər çıxarılır
Normativ itkilər	Şəbəkə və texnoloji itkilər, normativ həddlə müqayisə edilir
Amortizasiya	Aktivlərin dəyəri və istismar müddəti əsasında
Normativ mənfəət	Tənzimlənən aktiv bazasına tətbiq edilən gəlirlilik dərəcəsi
İnvestisiya proqramı	Təsdiq edilmiş proqram, icra vəziyyəti yoxlanılır
Vergilər	Tarifə daxil edilən məcburi ödənişlər
Xidmətin həcmi	Faktiki və proqnoz həcm, itkilərdən sonrakı faydalı həcm

8.2. Tənzimlənən aktiv bazası

Normativ mənfəət tənzimlənən fəaliyyətdə istifadə edilən aktivlərin dəyərinə tətbiq edilir. Bu dəyərin müəyyən edilməsi qiymətləndiricinin birbaşa işidir və müvafiq Metodologiyalarla aparılır: daşınmaz əmlak, maşın və avadanlıq, torpaq, qeyri-maddi aktivlər.

Bazaya yalnız tənzimlənən fəaliyyətdə istifadə edilən aktivlər daxil edilir. Qeyri-əməliyyat aktivləri və tənzimlənməyən fəaliyyətə aid aktivlər çıxarılır — bölgü meyarı hesabatda göstərilir.

8.3. Səlahiyyət hüdudu

Vacib ayrım: Tarifin təsdiq edilməsi tənzimləyici qurumun səlahiyyətidir. Qiymətləndirici tarifi təsdiq etmir və tarif siyasəti barədə nəticə vermir. Onun rolu — xərclərin əsaslandırılmasının və aktiv bazasının dəyərinin qiymətləndirilməsidir. Hesabatda bu hüdud açıq göstərilir və nəticənin tarif qərarı olmadığı yazılır.

Qiymətləndirici həmçinin sosial və siyasi mülahizələr üzrə nəticə vermir — tarifin əhali üçün məqbulluğu, güzəşt siyasəti və subsidiyalaşdırma tənzimləyici qurumun predmetidir.

9. Dövlət satınalmalarında ehtimal olunan qiymət

"Dövlət satınalmaları haqqında" Qanunun 19.2-ci maddəsi ehtimal olunan qiymətin müəyyən edilməsi üçün peşəkar qiymətləndiricilərin cəlb edilməsinə imkan verir. Bu, xidmətlərin qiymətləndirilməsində ən geniş praktik tətbiq sahəsidir.

9.1. Tapşırığın xüsusiyyəti

Ehtimal olunan qiymət satınalma prosedurunun başlanğıc göstəricisidir. O, iki səhvdən qorunmalıdır: həddindən artıq aşağı qiymət prosedurun baş tutmamasına, həddindən artıq yüksək qiymət isə büdcə vəsaitinin səmərəsiz istifadəsinə səbəb olur.

Buna görə nəticə diapazonla verilir və seçilmiş göstərici diapazon daxilində əsaslandırılır.

9.2. Tələblər

1) Satınalma sənədlərindəki texniki tapşırıq spesifikasiya kimi qəbul edilir və hesabata əlavə olunur,
2) Ən azı üç müstəqil mənbədən qiymət məlumatı toplanır və hər biri sənədləşdirilir (Əlavə D),
3) Əvvəlki analoji satınalmaların nəticələri mütləq yoxlanılır,
4) Qiymətlər eyni əsasa gətirilir: ƏDV, çatdırılma şərtləri, həcm, müddət,
5) Zaman düzəlişi tətbiq edilir — köhnə məlumatlar cari səviyyəyə gətirilir,
6) Hesablama üsulu və seçilmiş göstərici (orta, median, minimum) əsaslandırılır,
7) Nəticə diapazonla və vahid göstəricilərlə birlikdə verilir.

Yoxlanıla bilənlik: Bu tapşırıqlarda hesabat büdcə nəzarəti orqanlarının yoxlamasına düşür. Buna görə AQP QS 4-ün yoxlanıla bilənlik tələbi xüsusilə sərt tətbiq edilir: hər rəqəmin mənbəyi izlənə bilməli, hər düzəliş sənədləşdirilməlidir. Mənbələrin surətləri hesabata əlavə edilir.

9.3. Müstəqillik

Qiymətləndirici satınalmada potensial iştirakçı olan şəxslərlə əlaqəsi barədə məlumat verir. Qanunun müstəqillik tələbləri (16-cı maddə) bu tapşırıqlarda ciddi tətbiq olunur.

Qiymət təklifləri potensial iştirakçılardan alındıqda bu, hesabatda göstərilir və məlumatın toplanma qaydası təsvir edilir. Yalnız bir potensial iştirakçının təklifinə əsaslanan nəticə qəbuledilməzdir.

10. Xüsusi hallar

10.1. Əlaqəli tərəflər arasında xidmətlər

Qrup daxilində göstərilən xidmətlərin qiymətinin bazar səviyyəsinə uyğunluğu vergi və maliyyə hesabatlılığı məqsədləri üçün yoxlanılır.

Xüsusi diqqət tələb edən məqamlar: xidmətin faktiki göstərilib-göstərilmədiyi (fayda testi), xidmətin alan üçün real dəyər yaradıb-yaratmadığı, qrupun ümumi idarəetmə xərclərinin bölgü qaydası, xərclərin ikiqat ödənilməməsi.

Qiymətləndirici xidmətin faktiki göstərilməsi barədə nəticə vermir — bu, sənədlə təsdiqlənən giriş məlumatıdır.

10.2. Konsessiya və dövlət-özəl tərəfdaşlıq

Belə layihələrdə xidmət haqqı uzunmüddətli və mürəkkəb strukturludur. Qiymətləndirmə elementləri: mövcudluq haqqı (əlçatanlıq ödənişi), istifadəyə görə ödəniş, keyfiyyət göstəricilərinə bağlı düzəlişlər, indeksləşdirmə mexanizmi, risklərin bölgüsü və ona uyğun gəlirlilik.

Nəticə bir qayda olaraq bütöv layihənin maliyyə modeli çərçivəsində verilir və müəssisələr üzrə Metodologiya ilə uzlaşdırılır.

10.3. Xidmət komponenti olan icarə

İcarə müqavilələri çox vaxt xidmət komponentini də ehtiva edir: kommunal, təmizlik, mühafizə, texniki xidmət, idarəetmə.

Bazar icarə haqqı müəyyən edilərkən bu komponentlər ayrılır — əks halda müqayisə təhrif olunur. Analoqların hansı komponentləri ehtiva etdiyi yoxlanılır və hamısı eyni əsasa gətirilir. Ayrılma qaydası hesabatda göstərilir.

10.4. Zərərlə bağlı xidmətlər

AQP QS 17 çərçivəsində zərərin müəyyən edilməsində bərpa, təmir, evakuasiya, saxlanma və ekspertiza xidmətlərinin dəyəri hesablanır. Bu Metodologiyanın 5 və 6-cı bölmələri tətbiq edilir.

Faktiki çəkilmiş xərc ilə bazar qiyməti fərqləndikdə hər ikisi göstərilir və hansının nəticəyə daxil edildiyi əsaslandırılır. Zərərçəkənin bazardan yüksək qiymətlə xidmət alması onun üzərinə düşən artıq xərc kimi qiymətləndirilə bilər — bu, hüquqi məsələdir və qiymətləndirici nəticə vermir.

10.5. Peşəkar xidmətlər

Audit, hüquq, məsləhət, layihələndirmə və qiymətləndirmə xidmətlərində qiymət əsasən əmək tutumu və mütəxəssisin ixtisas səviyyəsi ilə müəyyən edilir.

Qiymətləndirmə üçün: iş həcminin adam-saatla qiymətləndirilməsi, ixtisas səviyyələri üzrə saatlıq dərəcələr, sahə üzrə tövsiyə olunan minimum haqlar (mövcud olduqda), analoji tapşırıqlar üzrə faktiki müqavilələr.

Qanunun 17.2-ci maddəsi üzrə qiymətləndirmə xidmətinin haqqı barədə tənzimləmə mövcuddursa, o, ayrıca nəzərə alınır və hesabatda göstərilir.

11. Nəticələrin uzlaşdırılması

11.1. Yanaşmaların seçimi

Tapşırıq	Müqayisə	Xərc	Gəlir
Rəqabətli bazarı olan standart xidmət	Əsas	Yoxlama üçün	Tətbiq olunmur
Unikal və ya xüsusi sifarişli xidmət	Məhdud	Əsas	Tətbiq olunmur
Dövlət satınalmasında ehtimal olunan qiymət	Əsas	Dəstəkləyici	Tətbiq olunmur

Tapşırıq	Müqayisə	Xərc	Gəlir
Tənzimlənən tarif	Dəstəkləyici	Əsas	Aktiv bazası üzrə
Xidmət müqaviləsindən irəli gələn hüquq	Bazar səviyyəsi üçün	Tətbiq olunmur	Əsas
Əlaqəli tərəflər arasında xidmət	Əsas	Dəstəkləyici	Tətbiq olunmur
Konsessiya və DÖT üzrə xidmət haqqı	Dəstəkləyici	Dəstəkləyici	Əsas
Peşəkar xidmətlər	Əsas	Əsas	Tətbiq olunmur

11.2. Uzlaşdırma

Müqayisə və xərc yanaşmalarının nəticələri arasındakı fərq bu sahədə informativdir və mexaniki çəkilənmə ilə örtülməməlidir:

- bazar qiyməti xərc kalkulyasiyasından əhəmiyyətli dərəcədə yüksəkdirsə — bazarda rəqabət məhduddur və ya kalkulyasiyada komponent buraxılıb,
- bazar qiyməti kalkulyasiyadan aşağıdırsa — bazarda kəskin rəqabət var, iştirakçılar aşağı mənfəətlə işləyir və ya kalkulyasiyada artıq xərclər var.

Hər iki halda səbəb təhlil edilir və hesabatda izah olunur. Tapşırığın məqsədinə görə üstünlük verilən yanaşma seçilir: satınalma və mübahisə tapşırıqlarında bazar qiyməti, tarif əsaslandırmasında xərc kalkulyasiyası.

11.3. Diapazon

Xidmətlərdə nəticə bir qayda olaraq diapazonla verilir. Diapazonun hədləri və içindəki seçilmiş göstərici ayrıca əsaslandırılır. Tək rəqəmlə nəticə yalnız qiyməti sabit və şəffaf olan standart xidmətlər üçün verilə bilər.

12. Hesabatda məcburi açıqlamalar

№	Açıqlanan element
1	Qiymətləndirilən obyektin variantı (A, B, C) və onun izahı
2	Qiymətləndirmə bazası: bazar qiyməti, ehtimal olunan qiymət, tarif və ya dəyər
3	Nəticənin ölçü vahidi (paket, vahid, ay, saat)
4	ƏDV daxil, yoxsa xaric olduğu
5	Xidmətin tam spesifikasiyası və onun mənbəyi
6	Spesifikasiyada buraxılmış elementlər üzrə ehtimallar
7	Hər mənbə üzrə: ad, tarix, spesifikasiya uyğunluğu, ƏDV əsası
8	Kənarlaşdırılan analoqlar və səbəbi
9	Düzəlişlərin tam cədvəli və hər birinin əsaslandırma üsulu

№	Açıqlanan element
10	Zaman düzəlişi və istifadə edilən indeks
11	Xərc kalkulyasiyasında əmək tutumunun mənbəyi (normativ və ya faktiki)
12	Saatlıq dərəcələrin mənbəyi
13	Dolayı xərclərin bölgü bazası
14	Mənfəət normasının kəmiyyəti, bazası və mənbəyi
15	Tarif tapşırıqlarında: aktiv bazasının tərkibi və bölgü meyarı
16	Tarif tapşırıqlarında: nəticənin tarif qərarı olmadığı barədə qeyd
17	Satınalma tapşırıqlarında: mənbələrin sayı və müstəqilliyi
18	Müstəqillik və maraqlar münaqişəsi barədə bəyanat
19	Nəticə diapazonu və seçilmiş göstəricinin əsaslandırması
20	"Vermədiyi nəticələr" bölməsi — hüquqi, vergi və tarif qərarları daxil deyil

13. Ən çox rast gəlinən 20 səhv

Blok I. Çərçivə və spesifikasiya

№	Səhv	Düzgün hərəkət
1	Qiymətləndirilən obyektin variantı (A / B / C) müəyyən edilmir	Variant seçilir və birinci səhifədə yazılır
2	Nəticə "bazar dəyəri" kimi adlandırılır, halbuki qiymət hesablanıb	Anlayış düzgün adlandırılır (3-cü bölmə)
3	ƏDV daxil / xaric göstərilmir	Birinci səhifədə yazılır, bütün analoqlar eyni əsasa gətirilir
4	Nəticənin ölçü vahidi göstərilmir	Paket, vahid, ay və ya saat göstərilir
5	Spesifikasiya natamamdır, ehtimallar yazılmır	Buraxılmış elementlər üzrə ehtimallar sadalanır
6	Vahid qiymət hansı həcm diapazonuna aid olduğu göstərilmir	Diapazon göstərilir

Blok II. Müqayisə və xərc yanaşmaları

№	Səhv	Düzgün hərəkət
7	Mənbələrin adı və tarixi göstərilmir	Əlavə D üzrə hər mənbə sənədləşdirilir
8	Yalnız uyğun gələn qiymətlər seçilir	Kənarlaşdırılanlar və səbəbi göstərilir
9	Fərqli spesifikasiyalı xidmətlər düzəlişsiz müqayisə edilir	Düzəlişlər tətbiq edilir və əsaslandırılır
10	Həcm fərqi nəzərə alınmır	Miqyas effekti üzrə düzəliş edilir

№	Səhv	Düzgün hərəkət
11	Zaman düzəlişi tətbiq edilmir	Köhnə məlumatlar cari səviyyəyə gətirilir
12	Xərc kalkulyasiyasında mənfəət buraxılır	Mənfəət norması daxil edilir və əsaslandırılır
13	Dolayı xərclərin bölgü bazası göstərilmir	Baza seçilir və izah olunur
14	İcraçının faktiki əmək haqqı bazar dərəcəsi kimi götürülür	Bazar əmək haqqı səviyyəsi tətbiq edilir
15	Köhnəlmiş normativ baza indeksləşdirilmədən tətbiq edilir	İndeks tətbiq edilir və mənbəyi göstərilir

Blok III. Tariflər, satınalmalar və nəticə

№	Səhv	Düzgün hərəkət
16	Qiymətləndirici tarif barədə qərar verir	Tarif tənzimləyici qurumun səlahiyyətidir
17	Aktiv bazasına tənzimlənməyən aktivlər daxil edilir	Bölgü meyarı tətbiq edilir və göstərilir
18	Ehtimal olunan qiymət bir mənbəyə əsaslanır	Ən azı üç müstəqil mənbə tələb olunur
19	Müstəqillik barədə bəyanat verilmir	Qanunun 16-cı maddəsi üzrə bəyanat daxil edilir
20	Tək rəqəm verilir, diapazon göstərilmir	Bu sahədə diapazon bir qayda olaraq məcburidir

Əlavə A. Xidmətin spesifikasiya kartı

Element	Məlumat	Mənbə / ehtimal
Xidmətin adı və predmeti		
Qiymətləndirilən variant (A / B / C)		
Qiymətləndirmə bazası		
Nəticənin ölçü vahidi		
ƏDV daxil / xaric		
Həcm göstəriciləri		
Keyfiyyət tələbləri və standartlar		
Müddət və icra qrafiki		
Təcililik dərəcəsi		
İcra yeri və şəraiti		
Materialların təminatı		

Element	Məlumat	Mənbə / ehtimal
Avadanlıq və texnikanın təminatı		
İşçi heyəti tələbləri		
Risklərin bölgüsü		
Zəmanət öhdəlikləri		
Ödəniş şərtləri		
Buraxılmış elementlər üzrə ehtimallar		

Əlavə B. Müqayisə cədvəlinin nümunəvi forması

Göstərici	Obyekt	Analoq 1	Analoq 2	Analoq 3
Mənbə və tarix	—			
ƏDV daxil / xaric				
Qiymət və vahid	—			
I QRUP — ardıcıl düzəlişlər				
1. Əməliyyatın şərtləri, %	—			
2. Sövdələşmə, %	—			
3. Zaman, %	—			
4. ƏDV bazasının uzlaşdırılması	—			
Düzəldilmiş qiymət	—			
II QRUP — müstəqil düzəlişlər				
5. Həcm, %	—			
6. Müddət, %	—			
7. Təcililik, %	—			
8. Keyfiyyət tələbləri, %	—			
9. İcra yeri və şəraiti, %	—			
10. Material və avadanlıq, %	—			
11. Risklərin bölgüsü, %	—			
12. Ödəniş şərtləri, %	—			
II qrup düzəlişlərin cəmi, %	—			
Yekun düzəldilmiş qiymət	—			
Mütləq düzəlişlərin cəmi, %	—			
Çəki	—			

Əlavə C. Xərc yanaşması üzrə kalkulyasiya forması

Maddə	Kəmiyyət	Dərəcə / qiymət	Məbləğ	Mənbə
Birbaşa əmək — ixtisas 1 (adam-saat)				
Birbaşa əmək — ixtisas 2 (adam-saat)				
Birbaşa əmək — ixtisas 3 (adam-saat)				
Əmək haqqından ayırmalar				
Birbaşa material				
Sərf materialları				
Avadanlıq və texnika (maşın-saat)				
Nəqliyyat				
Subpodrat				
Xüsusi xərclər (icazə, sığorta, sertifikat)				
CƏMİ BİRBAŞA XƏRCLƏR				
Dolayı xərclər (baza: _____, ___ %)				
CƏMİ XƏRCLƏR				
Mənfəət (baza: _____, ___ %)				
ƏDV-siz qiymət				
ƏDV				
ƏDV DAXİL QİYMƏT				
Vahid qiymət				

Əlavə D. Mənbələrin qeydiyyatı forması

Forma hər mənbə üzrə ayrıca doldurulur və hesabata əlavə edilir. Dövlət satınalmaları tapşırıqlarında mənbələrin surətləri də əlavə olunur.

№	Mənbənin adı	Növü	Tarix	Qiymət	ƏDV	Spesifikasiya uyğunluğu
1						
2						
3						
4						
5						
6						
Kənarlaşdırılanlar						
Kənarlaşdırma səbəbi						

Əlavə E. Yoxlama siyahısı

Hesabat imzalanmazdan əvvəl siyahı üzrə yoxlama aparılır. «Xeyr» cavabı hesabatda əsaslandırılmalıdır.

№	Yoxlanılan element	Bəli
1	Qiymətləndirilən obyektin variantı (A / B / C) müəyyən edilib	☐
2	Qiymətləndirmə bazası seçilib və düzgün adlandırılıb	☐
3	Nəticənin ölçü vahidi göstərilib	☐
4	ƏDV daxil / xaric qərarı birinci səhifədə yazılıb	☐
5	Xidmətin spesifikasiya kartı (Əlavə A) doldurulub	☐
6	Spesifikasiyanın mənbəyi göstərilib	☐
7	Buraxılmış elementlər üzrə ehtimallar sadalanıb	☐
8	Vahid qiymətin etibarlı olduğu həcm diapazonu göstərilib	☐
9	Ən azı üç müstəqil mənbədən məlumat toplanıb	☐
10	Hər mənbə Əlavə D üzrə sənədləşdirilib	☐
11	Bütün qiymətlər eyni ƏDV əsasına gətirilib	☐
12	Kənarlaşdırılan analoqlar və səbəbi göstərilib	☐
13	Düzəlişlər iki qrup üzrə düzgün ardıcıllıqla tətbiq edilib	☐

№	Yoxlanılan element	Bəli
14	Hər düzəliş üçün əsaslandırma üsulu göstərilib	☐
15	Zaman düzəlişi tətbiq edilib və indeks göstərilib	☐
16	Mütləq düzəlişlərin cəmi hesablanıb və hədlər yoxlanılıb	☐
17	Xərc kalkulyasiyasında əmək tutumunun mənbəyi göstərilib	☐
18	Saatlıq dərəcələr bazar səviyyəsi ilə əsaslandırılıb	☐
19	Normativ baza istifadə edilibsə, indeksləşdirilib	☐
20	Dolayı xərclərin bölgü bazası göstərilib	☐
21	Mənfəət norması daxil edilib və bazası göstərilib	☐
22	Müqayisə və xərc nəticələri arasındakı fərq izah olunub	☐
23	Tarif tapşırığında aktiv bazasının tərkibi əsaslandırılıb	☐
24	Tarif tapşırığında nəticənin tarif qərarı olmadığı yazılıb	☐
25	Satınalma tapşırığında texniki tapşırıq hesabata əlavə edilib	☐
26	Satınalma tapşırığında mənbələrin surətləri əlavə olunub	☐
27	Əvvəlki analoji satınalmaların nəticələri yoxlanılıb	☐
28	Müstəqillik və maraqlar münaqişəsi barədə bəyanat verilib	☐
29	Əlaqəli tərəflərdə xidmətin faktiki göstərilməsi sənədlə təsdiqlənib	☐
30	İcarədə xidmət komponenti ayrılıb	☐
31	Müqavilə hüququnda ötürülə bilənlik yoxlanılıb	☐
32	Müəssisə qiymətləndirilirsə, müqavilələr ayrıca əlavə edilməyib	☐
33	Hüquqi, vergi və tarif qərarları verilməyib	☐
34	Nəticə diapazonu göstərilib	☐
35	Seçilmiş göstərici diapazon daxilində əsaslandırılıb	☐
36	“Vermədiyi nəticələr” bölməsi doldurulub	☐
37	İşçi sənədlər saxlanma qaydasına uyğun toplanıb	☐